

Samlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 134 2013

I distribution:
Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg

Göteborg: Lisbeth Larsson

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Erik Hedling, Eva Hättner Aurelius

München: Annegret Heitmann

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Tartu: Daniel Sävborg

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Svenska Akademien och Vetenskapsrådet

Bidrag till *Sammlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Sammlaren* är 15 juni 2014 och för recensioner 1 september 2014. *Sammlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Sammlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–33–2

ISSN 0348–6133

Printed in Sweden by

Elanders Gotab, Stockholm 2014

neutral, men med viss redundans. Det hade varit lätt att göra projektet Nordisk kvinnolitteraturhistoria till en hjälteberättelse med mängder av hinder och motstånd att överkomma. Men Berglund har undvikit det höga tonläget, kanske på bekostnad av en viss esprit och elegans som kan utmärka litteraturvetenskapliga avhandlingar. Men just i granskningen av *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, i sig självt så fullt av esprit, elegans och höga tonlägen, bör nog den tråkiga och distanserade sakligheten hos Berglund i slutändan betraktas som en tillgång och nog så nödvändig förutsättning för detta oförskräckta avhandlingsprojekt.

Anna Nordlund

Roger Edholm, *The Written and the Unwritten World of Philip Roth. Fiction, Nonfiction, and Borderline Aesthetics in the Roth Books* (Örebro Studies in Literary History and Criticism, 12). Örebro universitet. Örebro 2012.

För inte så länge sen – kring årsskiftet 2008/2009, närmare bestämt – utbröt en smärre folkstorm när journalisten Monica Antonsson gav ut en bok som gjorde klart att Liza Marklunds *Gömda. En sann historia* (1995) ingalunda var så dokumentär som omslagstexten fått många att tro. Många menade att Marklund i och med detta förlorat sin trovärdighet, och tvekade inte att beteckna Marklund som lögnare. Marklund själv försvarade sig med att det rörde sig om en dokumentärroman. Som så ofta är fallet med historier av det här slaget var tonen ofta hård, och uppståndelsen stor men kortvarig. Debatten fick i alla fall ett konkret resultat: BTJ ändrade klassificeringen av *Gömda* från Vnamb (som är fackboksklassificeringen för Samhällsmedicin, hygien och sexologi, med särskilt fokus på ”Kvinnomisshandel”) till Hc.01 (svensk roman), alltså från fackbok till fiktion.

Om de direkta konsekvenserna inte var så stora av denna debatt, så visar den ändå att det uppenbarligen spelar roll om vi uppfattar det vi läser som fiktion eller icke-fiktion. Roger Edholms doktorsavhandling *The Written and the Unwritten World of Philip Roth. Fiction, Nonfiction, and Borderline Aesthetics in the Roth Books* tar sig an just denna fråga: hur skiljer vi mellan fiktivt och icke-fiktivt berättande? Undersökningsobjektet i Edholms avhandling är nu inte Liza Marklunds skrivelser, utan fem relativt sena böcker ur den amerikanske för-

fattaren Philip Roths digra produktion, närmare bestämt de så kallade Rothböckerna, *The Facts. A Novelist's Autobiography* (1988), *Deception* (1990), *Patrimony. A True Story* (1991), *Operation Shylock. A Confession* (1993), samt *The Plot Against America* (2004). Roth betraktas allmänt som en av den samtida amerikanska litteraturens giganter, och har ända sedan debuten 1960 med kortromanen *Goodbye, Columbus* arbetat med att omvandla sitt eget liv till litteratur – därav titeln på Edholms avhandling. Men där Roth tidigare använt sig av olika jagberättare som fungerat som hans alter egon – främst bland dessa Nathan Zuckerman, som är huvudperson i inte mindre än nio av Roths böcker – tar han i Rothböckerna tekniken ett steg längre genom att göra sig själv till huvudperson i böckerna: Philip Roth står alltså inte bara som författare till dessa böcker, utan utgör också berättelsernas huvudperson. Med detta sagt är de fem böckerna högst olikartade – *The Facts* och *Patrimony* är tydligt självbiografiska såtillvida att de återberättar händelser som faktiskt inträffat, medan de två sistnämnda lika tydligt är romaner som gestaltar fiktiva förlopp. *Deception* hamnar någonstans däremellan – den liknar närmast ett kammardrama i dialogform vars sanningshalt inte är lätt att avgöra.

Det har ibland hävdats att Rothböckerna blandar samman fiktion och icke-fiktion på ett så radikalt sätt att gränsen mellan dessa kategorier upplöses, en föreställning som Edholm betecknar som postmodernistisk och själv tar avstånd ifrån. Han är också skeptisk mot det han uppfattar som en tendens att se Rothböckerna som uttryck för en generell teori på bekostnad av deras specificitet: ”The Roth Books are often mistakenly viewed as primarily contributions to theoretical arguments (i.e. postmodern theory) rather than as a series of individual works which present to their readers different kinds of content demanding different kinds of communicative means and interpretative responses” (19). Edholm vill därför anlägga ett pragmatiskt perspektiv som istället för att *undergräva* skillnaden mellan fakta och fiktion tar fasta på den som ett slags förutsättning för Roths litterära projekt: ”In this study [...] I attempt to demonstrate, by an analysis which pays regard to the pragmatics of fictional and nonfictional communication, that a 'novelist's autobiography' such as *The Facts* and a 'true story' such as *Patrimony* cannot be read in compliance with the kind of communicative rules by which we interpret the remaining three Roth Books” (21).

I detta syfte vänder sig Edholm till narratologi, särskilt då försök att utifrån narratologisk utgångspunkt förklara vari skillnaden mellan fakta- och fiktionsberättande består. Han är kritisk mot försök att principiellt uppställa kriterier för vad som gör en text fiktiv respektive faktiv. Istället ansluter han sig till forskare (Martin Kreiswirth är den som citeras) som menar att denna distinktion inte står att finna i några särskilda drag i vare sig texten eller kontexten, utan beror av hur texten ifråga används. Av särskilt intresse blir då "the *communicative act* behind a narrative, i.e. [...] how it is intended to function, in what context and to what purpose(s), etc." (23). För att komma åt berättelsen som kommunicerad handling tar Edholm hjälp av forskare som prövat att kombinera ett narratologiskt med ett retoriskt perspektiv på berättelser. Några som nämns är Michael Kearns och James Phelan. Till skillnad från dessa, som båda med Wayne Booth ser den så kallade *underförstådde författaren* (the Implied Author) som central för den litterära texten som kommunikativ handling, menar dock Edholm med Richard Walsh – och här är jag benägen att hålla med – att ett genuint retoriskt/pragmatiskt perspektiv på den litterära texten måste ta den faktiske författaren som utgångspunkt för analysen: "Rhetoric for me, as for Walsh, functions as a term which directs the focus of interpretation toward the author and the authorial communicative act behind a narrative text" (28). Utifrån detta ställningstagande framhåller Edholm så arbetets teoretiska grundantagande, nämligen att han ser distinktionen mellan fiktion och icke-fiktion som "a distinction between different communicative practices" (28). Att förklara varför vi läser somliga texter som fiktion och andra som icke-fiktion blir då en fråga om att beskriva de olika läsarpraktiker som aktualiseras av olika texter, det vill säga att kartlägga "different practices with distinct rules, norms, conventions, expectations, and sense-making operations" (29).

Avhandlingen består av fem kapitel, varav det första presenterar arbetets bakgrund och tes, samt dess primära teori och metod, som jag just redogjort för. Därpå följer ett andra teoretiskt kapitel, som ger en bakgrund till den frågeställning som står i centrum för avhandlingen, nämligen hur distinktionen mellan fiktion och icke-fiktion ska förstås. Här får vi en katalog av teoretiska perspektiv, som Edholm förtjänstfullt och flyhänt redogör för. Edholm finner med John Searle, Marie-Laure Ryan, Gérard Genette och Eric Heyne att en icke-

fiktiv text skiljer sig från en fiktiv text genom sitt sanningsanspråk, och söker förklara hur detta kan komma sig genom att med Richard Walsh ta fasta på att fiktiva och icke-fiktiva texter kan sägas ramas in på olika sätt.

Efter dessa inledande teoretiska kapitel följer så i tre kapitel själva undersökningen. Samtliga behandlar relationen eller distinktionen mellan fiktion och icke-fiktion, men utifrån olika utgångspunkter. Det tredje kapitlet diskuterar saken utifrån frågan om namnets betydelse. I korthet: vad betyder det att jagberättaren inte bara i Philip Roths självbiografiska böcker, utan också i hans romaner uppträder som "Philip Roth"? Det fjärde kapitlet handlar om Roths tendens att skriva om samma historia i flera olika böcker. Det räcker med att läsa Rothböckerna för att konstatera att Roth gärna återvänder inte bara till samma teman och motiv i sitt författarskap, utan att han ofta nog gör bruk av samma episoder ur sitt liv i olika sammanhang och olika texter – en tendens som blir än tydligare om man ser till Roths omfångsrika författarskap som helhet. Det här gör också att fokus lätt hamnar på relationen mellan de olika böckerna när man diskuterar Roth, och att man som Edholm påpekar lätt glömmer bort att beakta vad som är specifikt för hur den enskilda boken ifråga gestaltar ett återkommande skeende eller en återkommande problematik. Edholm diskuterar i kapitlet framförallt vad detta innebär för frågan om hur vi skiljer mellan fiktion och icke-fiktion, med *The Facts*, *Operation Shylock* och *The Plot Against America* som huvudsakliga exempel. Det femte kapitlet, slutligen, argumenterar för vikten av att upprätthålla distinktionen fiktion–icke-fiktion på etiska grunder, med boken *Patrimony*, Roths skildring av sin fars sista tid i livet, som huvudexempel. Argumentet här är att ickefiktiva skildringar äger en etisk dimension som inte blir aktuell på samma sätt när vi skriver om fiktiva personer. Att ett verkligt skeende återges med berättargrepp som vi också finner i fiktionen innebär inte att berättelsen löser upp gränsen mellan fiktion och icke-fiktion, menar Edholm, utan bara att det är frågan om en litterär icke-fiktion. Avslutningsvis summeras bokens resultat mycket kortfattat.

Edholms avhandling är utpräglad tesdriven och genomsyras av en obestridlig diskussionsiver, och den skyggar heller inte för att ge sig i kast med komplexa frågeställningar. Det är kort sagt en avhandling som inbjuder till motstånd, vilket inte är det sämsta i ett sammanhang som detta. På åtminstone

två punkter uppvisar den också en genuint produktiv potential: för det första i ansatsen att retorisera narratologin, och för det andra i dess bidrag till att belysa hur Roth i sina texter skapar vissa narrativa effekter.

Men avhandlingen har också en hel del problematiska aspekter. Dit hör den teoretiska utgångspunkten (att texter inte bara kan utan *bör* delas upp i fiktion respektive icke-fiktion), en onödigt tillspetsad förståelse av begreppet "postmodernism", samt en viss brist på analytisk konkretion. Inte så att Roths texter inte diskuteras, men de gör det på ett sådant sätt att den teoretiska överbyggnaden inte direkt tas i bruk – vilket framstår som särskilt synd i detta fall eftersom den teoretiska överbyggnaden är ganska stor; det är inte förrän efter drygt 70 sidor som Rothböckerna börjar diskuteras direkt, och också då sker det med flitiga teoretiska exkurser. Det blir heller aldrig riktigt klargjort *varför* Edholm finner det så viktigt att insistera på att vi inte blandar samman fiktion och icke-fiktion, alltså vad vi vinner på att upprätthålla den bodelning mellan fiktion och icke-fiktion som narratologin i stort ifrågasatt, om inte rent av förkastat. Visst får vi ett slags motivering: Edholm vänder sig i anslutning till såväl Richard Walsh som Lars-Åke Skalin mot "the standard communication model in narrative theory" (30), vilken sägs vara behäftad med två grundläggande svagheter. För det första leder ambitionen att omfatta alla slags berättelser inom en och samma modell för hur berättelser kommuniceras som sagt till att man lätt blir blind för att fiktion och icke-fiktion ger upphov till distinkta kommunikativa praktiker. För det andra får detta följderna att denna så kallade "standardteori" felaktigt ser den icke-fiktiva berättelsen som mönsterbildande också för studiet av fiktivt berättande.

Frågan är emellertid om detta stämmer – och om det gör det, om konsekvenserna av detta verkligen är så entydigt negativa som avhandlingen påskiner? De anförda nackdelarna med att inte göra en skarp bodelning mellan fiktivt respektive icke-fiktivt berättande bör väl ändå vägas mot de avsevärda fördelar som en uppluckring av den gränsen också är förknippad med? Så har exempelvis Fredric Jameson i en artikel om Kenneth Burke hävdad att det är just genom att byta ut kategorin "fiktion" mot kategorin "berättelse" som den kulturkritiska praktikers allmänna samhällsrelevans blir uppenbar – eftersom också vetenskap och andra icke-fiktiva praktiker tar formen av berättelser (se

"The Symbolic Inference; Or, Kenneth Burke and Ideological Analysis", *Critical Inquiry* 4.3 [1978]: 507–523). Så sett torde den ideologikritiska praktiken som den bedrivs idag närmast förutsätta en uppluckring av just den distinktion som Edholm vill behålla. Även om man menar att denna ideologikritiska praktik är missriktad hade det varit på sin plats att åtminstone med några meningar beröra frågan – i Edholms avhandling är det som om den inte existerade.

Men ett mer påtagligt problem är att det som sagt råder ett glapp mellan teoretisk överbyggnad och konkret analys i avhandlingen. Begreppet "borderline aesthetics" lyfts till exempel fram såväl av undertitel som av inledning och avslutning, men förekommer inte alls i diskussionen av Roths texter. Om Edholm själv inte behöver detta begrepp när han diskuterar texterna infaller sig ofrånkomligen frågan vad vi ska ha det till. Något liknande kan sägas om den annonserade retoriska inriktningen: vad Edholm avser med retorik diskuteras ingående på sidorna 24–35 och därefter fläckvis i inledningen. Begreppet återkommer sedan i avslutningsorden: "In order to account for how the Roth Books individually communicate with their readers, I argue in favour of a distinction between fictional and nonfictional narrative texts grounded in pragmatics and narrative rhetoric" (197). Men i undersökningen används begreppet retorik med avledning bara sex gånger, och aldrig på det specifika sätt som Edholm inledningsvis förklarar att han förstår begreppet i avhandlingen, nämligen som "a term which directs the focus of interpretation toward the author and the authorial communicative act behind a narrative text" (28) – på s. 81 är det frågan om en "rhetorical question", därefter rör det sig om retorik som synonym för stilistik (två gånger på s. 103), en hänvisning till Booths och Phelans syn på "narrative (as) rhetoric" (165), ett citat (179), och slutligen återigen det Boothianska "rhetoric of fiction" (188) (som ju för övrigt Walsh tydligt tar avstånd från, vilket jag ska återkomma till). "Communicative act" är ett tredje begrepp som inledningsvis framstår som centralt, men bara undantagsvis tas i bruk i själva undersökningen – det används 15 gånger i de två inledande teoretiska kapitlen, men bara fyra gånger i resten av avhandlingen, och endast tre gånger om Roths böcker (89, 129 samt 135), och då på ett sådant sätt att vitsen med begreppet inte är uppenbar.

Detta glapp mellan teori och praktik sätter sina spår i avhandlingen. Mest påfallande är kanske att

Edholm trots sin uttalade ambition att anlägga ett retoriskt-pragmatiskt perspektiv på frågan om vad som utmärker fiktion respektive icke-fiktion, i sin konkreta kritiska praktik ofta driver resonemang som är direkt antiretoriska. Till exempel hävdar han att om vi sätter likhetstecken mellan berättarjaget som i *The Plot Against America* uppträder under namnet Philip Roth och författaren med samma namn så leder det till tolkningsmässiga svårigheter: "If we interpret the book in this manner certain episodes and aspects of its overall construction would create interpretative predicaments which would not arise if we characterize the book as first-person narrative fiction in the mimetic sense promoted in this thesis" (103). Detta skulle alltså vara ett skäl till att inte sätta likhetstecken mellan författaren och berättaren. Men detta är att bortse från att sammanblandningen av det fiktiva berättarjaget och det faktiska författarjaget utgör en medveten retorisk strategi från Roths sida, varför de tolkningsmässiga svårigheter som Edholm talar om rimligen är just den effekt författaren vill framkalla. Häri, således, det antiretoriska anslaget: istället för att ta fasta på den effekt som den litterära texten uppenbarligen syftar till, vill Edholm implementera en teori som förklarar att textens effekt saknar betydelse. Att effekten ifråga knappast är slumpartad framgår klart av att forskare som skrivit om boken regelmässigt återkommer till hur tolkningen av texten compliceras av det faktum att vi har att göra med en kontrafaktisk självbiografi. Detsamma kunde sägas om alla Rothböckerna: den övergripande i effekten av alla dessa böcker är att läsaren tvingas reflektera över relationen mellan den skrivna och den oskrivna världen. Också Edholms avhandling vittnar om detta – den handlar ju genomgående om just denna *effekt*, fastän Edholm inte vill kännas vid den.

En annan problematisk aspekt av avhandlingen är som sagt användningen av begreppet "postmodernism", vilket för Edholm närmast utgör en retorisk motståndare, ett namn för ett sätt att läsa Roths texter som han själv vänder sig mot. Då vill man ju gärna veta vad denne motståndare tycker, och på vilka grunder en lång rad olika forskares omdömen sammanförs till en med motiveringen att de alla ger uttryck för en postmodernistisk världsåskådning. Men här är Edholm besvärande luddig: vi får veta att "the postmodernist, poststructuralist critique of the fiction-nonfiction distinction" (19) är central såtillvida att Edholm vänder sig mot tendensen att läsa Rothböckerna i enlighet med denna

– men vi får inte veta vad kritiken går ut på (det är en klen tröst i sammanhanget att vi får ta del av Ryans kritik av vad hon uppfattar som postmodern). Edholm ger oss alltså en relativt fyllig bild av de forskare som är kritiska mot den tendens att kritisera distinktionen fakta/fiktion som här går under beteckningen "postmodernistisk", men en mycket ofullständig bild av de forskare som kritiserats, vilka i stort sett är förpassade till en not på s. 21, som omnämner Barthes och Hayden White.

Denna luddiga användning av postmodernism-begreppet är olycklig eftersom avhandlingen därigenom underbygger den ideologiska tillämpning av begreppet som är legio idag, där "postmodernism" helt enkelt får beteckna allt forskaren ifråga tycker är dåligt. Lika illa är att den precisa användningen av begreppet gör att Edholm ibland tillskriver andra forskare åsikter de inte uttrycker. I avhandlingen figurerar till exempel Hana Wirth-Nesher som en av de forskare som framförallt ser Rothböckerna som "deconstructing or challenging existing generic concepts such as 'autobiography,' 'novel,' 'fiction,' etc." (16–17). Men i båda artiklarna som Edholm refererar till hävdar Wirth-Nesher att den metafiktiva dimensionen i Roths självbiografiska böcker "is *not* merely obligatory pyrotechnics for a postmodern narrative," utan att det snarare rör sig om en strategi för att uppmärksamma det speciella dilemma som den självbiografiska genren utgör för judiskamerikanska författare (Hana Wirth-Nesher, "Facing the Fictions. Henry Roth's and Philip Roth's Meta-Memoirs," *Prooftexts* 18.3 [1998]: 259–275, 265; min kursivering). Också Debra Shostak, den Rothforskare som Edholm refererar mest frekvent till, framhålls som ett exempel på en forskare som hävdar att "Roth is aided by post-structuralist epistemologies" (17). Och det har hon förvisso påstått, men hon har ingalunda hävdar att Roth skulle ge uttryck för en postmodernistisk ideologi som inbegriper att man inte kan skilja på fiktion och icke-fiktion. Vad hon gjort är att ställa frågan om Roth bör ses som postmodernist eller mer traditionell realist: "Is Roth finally a postmodernist [...]? Or is he a realist, lending mimetic weight to the current theories of subjectivity as a way to prove their power to define the essence of self?" ("The Diaspora Jew and the 'Instinct for Impersonation'. Philip Roth's *Operation Shylock*"; *Contemporary Literature* 38.4 [1997]: 726–754, 752).

Det är därtill ett ganska ett ganska blygsamt utsnitt av den rikhaltiga Rothforskningen som ligger

till grund för Edholms karaktäristik – referenslistan innehåller bara 28 referenser till böcker och artiklar om Roth. Bland annat förbigås en artikel av Elaine Kauvar i vilken hon gör helt klart att Roth inte på något enkelt sätt kan sägas ge uttryck för en postmodernistisk ideologi eller teori: "To privilege instability, to proclaim the construction of the self an unending process, to dispute the relationship between fiction and reality – these, as Royal would concur, are characteristic of the postmodern. For Roth, that is only part of the picture" ("Talking about Philip Roth", *Contemporary Literature* 48.4 [2007]: 613–628, 626). Ändå får hon hos Edholm genomgående figurera som ett exempel på en forskare som uttrycker det som han framställer som "a dominant critical view" rörande Rothböckerna, nämligen att de ger uttryck för "a tenet in post-structuralist theory" som går ut på att "meaning in general is unstable, and that the deconstruction of the dichotomy between fictional and nonfictional texts is a consequence of this understanding" (17). Detta påstående är påfallande svagt underbyggt. Elaine Safer diskuterar visserligen Roth i termer av postmodernism, men hon skriver också om *The Counterlife*, som hon betraktar som Roths första genomförd postmodernistiska roman, att det är en roman "where the building and deconstructing of character and plot parody postmodern theory" (Elaine B. Safer, *Mocking the Age. The Later Novels of Philip Roth* [2006]: 21) – och att parodiera en teori är knappast att dela den.

Edholm hävdar vidare att "Cooper and Safer seem to argue that Roth's counterfactual novel [*The Plot Against America*] intends to deconstruct history, undo factual reality, and show us that there are no 'facts'" (153). På Edholm låter det som att Safer menar att Roths roman ifrågasätter den historiska verkligheten, men det gör hon knappast. Det hon faktiskt skriver är följande: "The fiction seems to argue so well that it may convince readers that there are no 'facts' or certainties in this postmodern world. In 'The Story Behind *The Plot Against America*,' Roth emphasizes how precarious our lives are, 'all assurances are provisional, even here in a 200-year old democracy'" (Safer, 152). Safer sätter alltså själv ordet "facts" inom citationstecken, vilket tydligt indikerar att det är åsikter – doxa – som åsyftas, och inte historiska fakta. Man bör också hålla i minnet att Safers diskussion av romanen ingår i en studie som driver tesen att hans böcker bäst låter sig förstås som samtidsatir. Hennes poäng är med andra ord uppenbart inte att *The Plot Against Ame-*

rica ifrågasätter historien – de "fakta" den ifrågasätter är inte historiska fakta, utan föreställningen att USA av något slags naturnödvändighet skulle utgöra demokratins hemort.

Listan kunde göras betydligt längre, men min poäng torde stå klar: det dominerande kritiska perspektiv som Edholm säger sig ta spjörn mot finns inte, utan är hans egen uppfinning, en kritisk fiktion om man så vill. Det är en bild som Edholm suggererar fram genom att bara ta fasta på vissa passager hos de forskare han tar upp, vilket gör att hans påstående att andra forskare inte ser Roths verks singularitet något paradoxalt. Elaine Safer diskuterar i sin bok om Roth en rad olika romaner som läses var för sig. Edholm däremot ger oss ingen genomförd läsning av de individuella böcker han diskuterar, utan relaterar dem alla till en och samma frågeställning – frågan om huruvida de kan ses som en blandning av fiktion och icke-fiktion – även om den företas utifrån olika aspekter i de olika kapitlen.

Medan Edholm i kapitel 3 finner det problematiskt att forskare ser de tidigare nämnda böckerna som i någon bemärkelse icke-fiktiva blir problemet i kapitel 4 närmast att forskare sett *The Facts* som i någon bemärkelse fiktiv: "Many who have written about *The Facts* interpret this device as a way for Roth to turn his autobiography into a work of fiction and/or deny us the possibility to read the book as a factual narrative" (127). Den fiktioniserande ramen – breven till Roth från hans romankaraktär Nathan Zuckerman – är enligt Edholm inte ett grepp för att lösa upp gränsen mellan fakta och fiktion, utan syftar tvärtom till att bekräfta "the autobiographical narrative's nonfictional or factual status" (127). Riktigt så enkelt är det nog inte; också här tycks Edholm göra sig blind för textens retorik, det vill säga för den effekt som Roth uppnår genom att medvetet blanda in sitt alter ego Nathan Zuckerman i berättelsen. Boken bär förstås undertiteln *A Novelist's Autobiography*, men Roth är ju inte den ende romanförfattare som kommer till tals i boken – också Nathan Zuckerman är romanförfattare. Och hur skulle en fiktiv karaktär – förutsatt att denne är medveten om sin egen fiktitivitet, vilket Zuckerman här tycks vara – bättre kunna redogöra för sitt ursprung än genom att berätta historien om sin upphovsmans liv? Det är med andra ord knappast självklart att *The Facts* är att betrakta som Roths självbiografi: av en läsare som tar Roths vilja att utforska relationen mellan fakta och fiktion på allvar kunde den lika gärna ses

som en bok som redogör för de verkliga omständigheterna bakom de incidenter som skildrats i böckerna om Zuckerman. Visst håller jag med Edholm om att det är en självbiografi, men en helt vanlig sådan är det knappast, och jag har svårt att se att de forskare som framhållit detta inte har en poäng.

Här närmar vi oss det kanske mest centrala problemet med avhandlingen. Edholms resonemang i detta kapitel – och implicit genom hela avhandlingen – bygger på en blindhet för vad vi kunde kalla den litterära textens dubbla referentialitet, det vill säga det faktum att en litterär text kan referera inte bara till berättelsens universum utan också till skrivakten som sådan. Ett exempel: Edholm resonerar i kapitlet om det avslutande kapitel som berättaren i *Operation Shylock* påstår har uteslutits ur berättelsen. Hur vi ser på detta påstående beror, skriver Edholm, ”on whether the omission is viewed as an actual gap which can be filled or if it is a motif of omission in a work of fiction. Actual gaps can only occur in a nonfictional or factual interpretative context” (143). Enligt Edholm står det klart att det här inte rör sig om material som faktiskt utelämnats från texten utan att utelämnandet endast är att förstå som litterärt motiv. Men visst är det väl möjligt att uteslutandet av dokumentet ifråga rör sig om en faktisk händelse, även om denna händelse inte direkt rör den spionhistoria som Roth låtsas att han varit involverad i i *Operation Shylock!* Visst kan Roth ha hittat på att det skulle finnas ett dokument som uteslutits – men det kan ju också vara så att han faktiskt skrivit ett kapitel som han sedan av någon anledning bestämt sig för att inte inkludera, men motiverat detta på ett sådant sätt att själva uteslutandet av materialet skrivs in i den historia det uteslutits från. Eftersom det i princip är omöjligt att avgöra om en given utsaga i en litterär text refererar till fiktionens imaginära universum eller (allegoriskt) till den skrivakt (som på intet vis är imaginär utan högst reell) som frambringat den förra kan inte ens den mest fantastiska berättelse betraktas som en ren fiktion. Edholm tycks genomgående bortse från att Roth mycket medvetet tematiserar just detta förhållande, inte bara i Rothböckerna utan genom hela sitt författarskap. Och detta är Roth förstås inte ensam om – tvärtom kunde man hävda att just denna ökade medvetenhet om att berättandet med nödvändighet är en del av verkligheten alldeles oberoende av vilken status berättelsen har är en av grundpelarna för den postmoderna litteraturen liksom för postmodern teoribildning i allmänhet.

I kapitel fem, slutligen, framhåller Edholm att ”*Patrimony* is in fact a highly self-reflexive text very much concerned with its own (literary) form” (169), vilket jag är helt ense med honom om, och i huvudsak tycker jag att hans diskussion av denna roman fungerar bra. Kapitlet dras dock med två andra problem. För det första gäller det den teoretiska utgångspunkten för resonemanget. Edholm vill här förklara skillnaden mellan fiktion och

dmänniskan ur ett universellt perspektiv, medan historien sysslar med det partikulära. Det kan måhända fungera som distinktion mellan Homeros och Xenofon, men fungerar inte alls i relation till romanen. Som Ian Watt visar i *The Rise of the Novel* är ju tvärtom ett av de utmärkande dragen för den realistiska romanen att den så att säga approprierar det historiska perspektivets fokus på enskildheter, så att vi får porträtt av människor med unika namn och berättelser som berättar unika historier som inte på något enkelt vis går att återföra på ett mytologiskt mönster. Med andra ord: med framväxten av den realistiska romanen – och det är ändå i den traditionen Roth verkar – kan romanberättandet sägas vara mer universellt endast på ett tematiskt plan. Och på ett tematiskt plan kan ju också historieskrivningen vara generaliserande – tänk till exempel på George Bancrofts *History of the United States* (1854–1878), där framväxten av Amerikas förenta stater framställs som en historia som förverkligar Guds vilja. Den aristoteliska distinktion som Edholm anknyter till tycks kort sagt inte adekvat i sammanhanget. Också i detta kapitel argumenterar Edholm för att faktiskt och icke-fiktivt berättande låter sig skiljas åt – det rör sig om distinkta praktiker med distinkta konsekvenser, låter han förstå: ”In nonfiction, writing truthfully about your life and the lives of those around you is not a question of ‘artistic decisions’ or ‘artistic convictions’ as in writing fiction, but primarily a matter of ethical deliberations” (184). Denna slutsats tycks motsägas av den analys han själv just företagit av *Patrimony*, på sidorna 170–176. Han försöker förekomma denna invändning genom att göra gällande att ”*Patrimony* can be described as *literary* nonfiction” (163). Till sin form må boken alltså göra bruk av typiskt litterära grepp, men till sin intention rör det sig lika fullt om en icke-fiktiv text: det som utmärker *Patrimony*, skriver Edholm, är ”the literary composition of the book and the author’s use of narrative techniques usually a

usually associated with a fictional language-game in a work with clearly nonfictional intentions” (169); det rör sig om en bok ”in which forms associated with fiction perform distinctly nonfictional functions” (176), heter det senare.

Man kan emellertid ifrågasätta hur distinkt icke-fiktiv *Patrimony* egentligen är – för mig förefaller gränsen till fiktionen vara betydligt mindre skarp än Edholm vill ge sken av. Beakta exempelvis episoden med Walter Herrmann, en bekant till Roths far som vill att Roth ska läsa ett manuskript om förintelsen som han arbetar på. Roth läser, och det visar sig, säger Roth till sin far i boken, att manuset är pornografi – det handlar om Walters erotiska bravader under hans tid i Berlin. Av allt att döma är det här en ganska grov förvrängning av verkligheten – åtminstone om vi ska tro Nat Bodian, som har en blogg där han förklarar att han är nära vän med den verkliga Walter Herrmann (som egentligen heter något annat), och att förlagan ”was hurt and incensed with his depiction in *Patrimony*” [sic] and felt the facts on his survival memoir had been sharply distorted, improperly presented, and misrepresented as to its content.” Bodian fortsätter: ”He told me he had given thought to suing Roth, but I assured him there would be no basis for it as a fictitious name was used and his true occupation as jeweler was changed to furrier. Roth had fictionalized the meeting to make it more interesting, and even a bit hilarious” (se <http://www.oldnewark.com/memories/weequahic/bodianroth.htm>). Nu vet vi förstås inte vilken tilltro man kan fästa vid uppgifter som dessa, men för mig förefaller det i alla händelser uppenbart att incidenten med Herrmann i *Patrimony* fungerar som ett slags självreflektiv kommentar från Roth om det självbiografiska projektet som sådant: att det fungerar som ett slags pornografi. Jag tror inte det är helt slumpartat att päls-handlaren ifråga har ett efternamn som är snubblande likt Roths fars förnamn: Herman.

Omständigheter som dessa gör att det är svårt att betrakta *Patrimony* som en distinkt ickefiktiv kommunikationshandling. Därför kan jag inte hålla med Edholm om att David Gooblar är ute och cyklar när han hävdar att *The Facts*, *Deception*, *Patrimony* och *Operation Shylock* delar en etisk frågeställning. Edholm menar att omständigheten att vissa av dessa böcker är uppenbart fiktiva medan andra inte är det gör att vi måste se dem som ”distinctly different” (185), och att man begår ett misstag om man läser dem som uttryck för samma problematik. Men han undanhåller en upp-

gift som Gooblar stöder sitt resonemang på: nämligen att Roth själv listat dessa fyra böcker som delar av ett och samma litterära projekt som han kallar *Two-Faced*:

In an early draft of *Operation Shylock* (then called *Duality*) from 1990, found in Roth’s archive in the Library of Congress, there is evidence that Roth played with the idea of publishing these four books in one volume; there is a title page for just such a potential collection:

TWO-FACED

An Autobiography in Four Acts

1. *The Facts*, a Novelist’s Autobiography
2. *Deception*, a Novel
3. *Patrimony*, a True Story
4. *Duality*, a Novelist’s Fantasy (Roth, ”Shylock Drafts”) (Gooblar, *The Major Phases of Philip Roth* [2011]: 35).

Av Roths arbetsanteckning framgår alltså tydligt att den kommunikativa handling han iscensätter i Rothböckerna inbegriper ett upphävande av gränsen mellan fiktion och icke-fiktion. Ändå menar Edholm att vi i Rothböckerna ”must acknowledge the distinct difference between an author who is writing about himself and others and an author who is writing about writing about himself and others” (196). Men en analys som fokuserar ”the authorial communicative act”, som Edholm upprepade gånger försäkrar oss att han gör, borde inte kunna blunda för att Roth själv närmast programmatiskt tycks vilja försvåra för oss att göra den distinktion som Edholm finner central.

Att Edholm trots sin uttalade ambition att utgå från den litterära textens särprägel som kommunikativ handling inte i högre grad tar fasta på de specifika effekter som Rothböckerna ger upphov till torde framförallt bero på att han utgår från två olika teoretiska inspirationskällor, vilka närmare beaktat är oförenliga med varandra. Å ena sidan har Edholm hämtat avgörande impulser från Richard Walsh, som vill studera fiktion som en specifik form av retorik som han kallar ”fiktionalitet”. Å andra sidan har den teoretiska grundfrågan – om distinktionen mellan fiktivt och ickefiktivt berättande – tydligt sina rötter i Edholms handledares, Lars-Åke Skalins, arbeten, som i en av de sex artiklar av honom som citeras i avhandlingen skriver att: ”En adekvat beskrivning av narrativ fiktion borde redogöra för hur denna på fundamentala punkter skiljer sig både från andra framställningar som vi

kallar 'berättande' och utvecklar en annan modell än den generella narratologins: den blir en fiktionologi, som söker ringa in och beskriva det unika hos denna typ av diskurs" (Lars-Åke Skalin, "Den onödige berättaren. En fiktionologisk analys," i *Berättaren. En gäckande röst i texten*, red. Lars-Åke Skalin [2003]: 87–119, 90). Uppenbarligen är det just detta som är Edholms projekt i den här avhandlingen, och gott så.

Frågan är dock om tanken på en fiktionologi – det vill säga på fiktionen som ett distinkt språkspel – verkligen är förenlig med Walshs syn på fiktion som ett slags retorik, vilken knappast tillåter att man gör en så skarp bodelning mellan fiktion och icke-fiktion som Skalins fiktionologi förutsätter. Walshs kritik bygger nämligen på andra förutsättningar, vilket implicit framgår av titeln på hans bok, *The Rhetoric of Fictionality*, som förstås anspelar på, men också markerar ett avstånd från, Booths *The Rhetoric of Fiction*. Edholm resonerar inte alls kring förhållandet mellan dessa två texter; en del av avhandlingens svagheter hade kunnat undvikas om han gjort det. Som framgår av Booths titel är fiktion för honom en väldefinierad kategori, men så är det inte för Walsh. Där Booth talar om fiktionens retorik talar Walsh om fiktionen som retorik. Det här är en avgörande skillnad mellan perspektiven – särskilt betydelsefullt i det här sammanhanget är förstas att Walsh därmed intar en position som är oförenlig med den Edholm gör till sin i avhandlingen. Walsh påpekar på första sidan i sin bok att: "The distinctiveness of fiction is usually taken to be a quality of the discursive product (a fictional representation) or a quality of the discursive act (a nonserious or otherwise framed assertion), whereas I conceive of fictionality as a distinctive rhetorical resource, functioning directly as part of the pragmatics of serious communication" (*The Rhetoric of Fictionality. Narrative Theory and the Idea of Fiction* [2007]: 1). Edholm tar i likhet med Walsh avstånd från det första sättet att etablera vad som är utmärkande för fiktion, men ansluter sig i kontrast till honom till det andra sättet, nämligen att se arten av den diskursiva handlingen som det som skiljer fiktion från ickefiktion: "What distinguishes nonfictional communication from fictional communication is the referential act of asserting something as fact, rather than communicating a work of narrative fiction to an audience" (33).

Det är en inte helt oproblematiserad utgångspunkt: vad händer då med Swifts "A Modest Proposal" och andra ironiska texter? Nog är väl Swifts text icke-

fiktiv, men den hävdar knappast det den säger som ett faktum. Detta gäller ju ironi överhuvudtaget: jag säger en sak men menar motsatsen. Det ter sig spetsfundigt att beteckna sådana utsagor som fiktiva. Eller ta allegorin, en annan problematisk kategori i sammanhanget. Dantes komedi är knappast fiktion i vår mening; den var det definitivt inte för samtidens läsare, som förvisso förstod att den inte var bokstavligen sann men som nog torde varit benägna att likafullt betrakta den just som en utsaga om ett faktiskt sakförhållande. Och hur gör man med metaforiska uttryck? Fiktiva är de knappast, men de hävdar knappast heller vad de säger. Sen finns det ju också mängder av faktion idag – texter som likt Liza Marklunds *Gömda* utger sig för att vara sanna historier, även om de ändrar på detaljer lite som de vill och berättas på ett sätt som den tränade läsaren genast känner igen som fiktionsliterära grepp.

Man behöver med andra ord inte vara postmodernist för att finna fiktionsbegreppet problematiskt – det räcker med lite historiemedvetande. Fiktionskategorin är ju ett ganska sent påfund – John Colin Dunlop hävdar i *The History of Fiction* från 1814 att den förste att intressera sig för ämnet var Pierre-Daniel Huet i *Traité de l'origine des romans* (1670), följd av den katalogartade *Bibliothèque des romans* (1735) i två volymer av Abbé Lenglet Du Fresnoy, under pseudonymen Gordon de Perce. Begreppet fiktion som vi förstår det utvecklades alltså i samband med romanens framväxt, vilket innebär att det också är kopplat till framväxten av ett nytt estetiskt paradigm, realismen, som skiljer sig från tidigare epokers poetik såtillvida att det inte längre accepterar den retoriska ordning som säger att stil ska anpassas efter ämne och genre. Fiktion är kort sagt ytterst en fråga om retorik, vilket framgår av Walsh, men förblir beslöjat hos Skalin.

Med tanke på att Edholm inte i högre grad uppmärksammar skillnaderna mellan den svenske och den brittiske narratologen är det alltså knappast att förvåna att han som framgått ovan producerat en på många sätt motsägelsefull avhandling, såtillvida att teori och praktik ofta pekar åt olika håll. Jag vill avsluta med att säga att jag personligen ändå är ganska glad över att avhandlingen fått den prägel som den har. Visserligen hade jag som väl framgått hellre sett att avhandlingen präglats av ett mer genomarbetat retoriskt perspektiv, men med tanke på att avhandlingen tar sin utgångspunkt i frågan om fiktion respektive icke-fiktion hade ett sådant mer renodlat retoriskt perspektiv knappast varit

möjligt. Alternativet hade alltså snarare varit att anlägga ett mer renodlat fiktionologiskt perspektiv, vilket säkert hade kunnat innebära en mer konsekvent avhandling, men knappast en lika upplyssande. Som det är kan man nämligen läsa Edholms avhandling som resultatet av en spänning som präglar narratologin som sådan, då också den drar åt två olika håll. För det narratologiska projektet kan artikuleras på två diametralt olika sätt. Å ena sidan kan man med Lars-Åke Skalin hävda att "narratologins mål är att skapa en teori om berättandets allmänna natur, funktion och form, det som gör att det kan fungera som ett betydelseproducerande system." Utifrån den målsättningen blir narratologens uppgift att söka "generella principer", exempelvis vari skillnaden mellan fiktivt och icke-fiktivt berättande består. Det andra sättet att artikulera det narratologiska projektet skulle vara att helt överge ambitionen att redogöra för de lagar eller den grammatik som konstituerar berättandet, för att istället se narratologin blott som en delaspekt av berättandets retorik. Men då måste man acceptera att narratologiska iakttagelser "rör sig om iakttagelser av godtyckliga historiskt bundna konventioner" som äger sitt "värde för den empiriska kunskapen om litterära genrer och deras konkreta manifestationer" (Skalin, 115), men inte kan göra några anspråk på generell giltighet.

Det skulle alltså innebära att narratologin blev tvungen att överge tanken på att utgöra ett slags filosofisk grundval för litteraturvetenskapen. Istället kunde narratologin då beskrivas som litteraturens motsvarighet till retorikens *actio*, det vill säga som läran om det textuella framförandet. Det är nu inte så lite det heller – Demosthenes, en av antikens retoriker, svarade som bekant när han fick frågan om vilken av retorikens delar som är den viktigaste att det var: "Framförandet! Framförandet! Framförandet!" – så visst handlar narratologin om en ytterst central aspekt av berättandets retorik. Men i retoriken är man klar över att framförandet endast är ett medel för att övertyga, och att det talaren övertygar om förstås skiftar från fall till fall. Därför kan man aldrig hitta några Stora Frågor att knyta upp alla retoriska tal vid. Istället måste man studera framförandet i relation till den specifika situation som det enskilda talet utgör.

Överfört till denna konkreta litterära undersökning innebär det att den narratologiska undersökningen blir intressant i relation till Roths romaner, eller snarare, i relation till det som var och en av dessa försöker övertyga oss om, och till de effek-

ter som var och en av dem gör bruk av i detta syfte. Edholm signalerar inledningsvis att han är medveten om detta – hans uttalade ambition är som sagt att förklara vad som är specifikt för hur Roth tar det egna jaget i bruk i de olika texterna. I sina bästa stunder ger hans avhandling oss också viktiga perspektiv på det slags effekter Roths romaner ger upphov till. Avsnittet om hur *Operation Shylock* på formella grunder skiljer ut sig som fiktion snarare än självbiografi à la *The Facts* är exempelvis instruktivt, och förklarar förtjänstfullt varför vi plägar uppleva den förra som fiktiv och den senare som självbiografisk. Men istället för att följa upp diskussioner som dessa genom att studera vad de får för konsekvenser för de specifika litterära situationer som etableras av de olika böckerna söker Edholm föra tillbaka sina iakttagelser till den teoretiska situation han föresatt sig att undersöka, med resultatet att vad som är specifikt för de olika textuella situationer Rothböckerna etablerar försvinner ur fokus.

Edholm resonerar i slutet av första kapitlet om varför han valt att inte diskutera ett annat tema som är påfallande i de böcker han skriver om, nämligen frågan om en judiskamerikansk identitet, som väl får sägas utgöra ett huvudspår i Roths författarskap. Detta motiveras framförallt med att det är något som många andra redan diskuterat. Självfallet måste frågeställningen avgränsas, men jag tycker likafullt att det är synd att denna fråga här lämnats åt sidan, för jag tror att Edholm just genom att knyta frågan om fiktion kontra icke-fiktion till frågorna om vad en judisk respektive amerikansk identitet egentligen är kunde ha gett avhandlingens resonemang den konkretion jag efterfrågar. Roth undersöker ju ständigt frågan om vari den judiska, amerikanska och judiskamerikanska identiteten består, och hans svar tycks vara att dessa utgörs av ett komplicerat samspel av faktiska erfarenheter och uppiktade element – inte helt olikt hans romaner, med andra ord. Hade de här två aspekterna knutits samman hade Edholm med största säkerhet kunnat säga mer om hur romanerna fungerar än vad som nu är fallet. Som det är ligger behållningen av avhandlingen på ett annat plan. *The Written and the Unwritten World of Philip Roth* pekar fram mot ett mycket intressant perspektiv genom att påtala möjligheten att kombinera narratologi och retorik. Fastän kombinationen av de två perspektiven bara fläckvis realiserats i avhandlingen, bidrar den obestridligen till nytänkande inom litteraturvetenskapen. Den lär oss kanske inte så mycket om Roths romaner, men den säger oss en hel del om narrato-

login, såväl om dess begränsningar som dess potential.

Magnus Ullén

Maria Margareta Österholm, *Ett flicklaboratorium i valda bitar. Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005*. Rosenlarv förlag. Årsta 2012.

Maria Margareta Österholms *Ett flicklaboratorium i valda bitar. Skeva flickor i svenskspråkig prosa från 1980 till 2005* är en uppfinningsrik, innovativ och nydanande avhandling som rör sig inom det internationella forskningsfältet Girls studies. Flickforskning, som forskningsområdet heter på svenska, är ett tvärvetenskapligt, vitalt fält som utvecklats sedan 1990-talet och som är i växande. Här finns forskarnätverk som Flickforsk! i Sverige, internationella konferenser och tidskrifter som *Girlhood Studies. An Interdisciplinary Journal* (2008–).

Också inom de aktivistiska rörelserna har flickors liv och erfarenheter varit viktiga. Österholm skriver i det inledande kapitlet "Berättelser om en ljusröd flicka som skaver" (s. 17–51) bl.a. om Riot Grrrl-rörelsen i USA under 1990-talet och om hur viktig Sara Marcus *Girls to the Front. The True Story of The Riot Grrrl Revolution* (2010) var för henne själv när den kom ut och satte ord på saker, liksom den kraft som fanns i S.K.A.M.s litterära manifest, som publicerades i *Bang* i början av 2000-talet. Österholm mötte också skönlitteratur som gestaltade och problematiserade litterära flickor som inte ville eller kunde hålla sig inom ramarna, som inte ville vara "Riktiga Flickor", som var skeva, men vem förde denna litteraturs talan?

Österholms forskningsproblem härrör från den diskrepans som var uppenbar för henne vid 2000-talets början. Det var en tid då skönlitteraturen ställde viktiga genusrelaterade politiska frågor samtidigt som framträdande litteraturkritiker inte erkände detta, utan menade att den svenskspråkiga skönlitteraturen på 90-talet och i början av 00-talet var "navelskådande" och utmärktes av "privat patetik" (s. 26). Det fanns också en föreställning om en rådande backlash inom feminismen. Österholm argumenterar emot detta och menar att "[b]erättelsen om feminismens tre vågor ger sken av att inget sker i dalarna" (s. 31). Det ligger en hel del i det. Den feministiska aktiviteten försvann inte på 80- och 90-talet, den tog sig andra uttryck, och Österholm för inledningsvis en diskussion om historieskriv-

ningen med hjälp av Clare Hemmings begrepp framsteg, förlust och återkomst. Här ställs en rad skarpsinniga frågor som rör frågan om var den ljusröda flickan beskrevs och varför det saknats forskning om henne i genus- och litteraturvetenskapen. Inom såväl den teoretiska som den aktivistiska feminismen har diskussionen om dess subjekt varit mycket brännbar, och är nog det fortfarande i viss mån. Kritiken mot den vita, västerländska, heterosexuella medelklasskvinnan har kommit från såväl postkolonialt som queert håll. Och Österholm skriver: "Den där kvinnan som feminismen kämpar för är allt annat än enhetlig" (s. 19) – och vem är den rätta feministen, vem bestämmer det? Knapptast den skeva, tänker jag. Det har, som vi vet, pågått kamper inom de akademiska och aktivistiska rummen, men avhandlingsförfattaren väljer att inte redogöra för eller utprepa dessa. Det är heller inte nödvändigt i detta sammanhang. Avhandlingens fokus är skönlitteraturens gestaltningar av flickor som inte vill vara Riktiga Flickor, utan flickor som skevar: Diva, Aliide, den namnlösa i *Kamalas bok*, Patricia, Evelyn, Berenike, OCD-flickan, Jenny, Andrea, Doris, Heidi, m.fl.

Syftet med avhandlingen är alltså att "belysa och skriva fram" den ljusröda flickan (s. 53). Österholm vill "lyfta fram de skeva litterära flickornas feministiska och genusproblematiserande möjligheter" (s. 53) och det teoretiskt viktigaste begreppet är *skeva*. Skeva är en hybrid av queer, där normativitet diskuteras utifrån andra aspekter än sexuellt begär. Det är en översättning av norskans *skjev* och som begrepp introducerades det i svensk litteraturvetenskap i *Tidskrift för litteraturvetenskap* 2005:3 av Eva Heggstad, Maria Karlsson och Anna Williams. Det används i Mia Francks intressanta avhandling *Frigjord oskuld* om svenska ungdomsromaner 2009. Ett annat viktigt delsyfte med avhandlingen är att ge begreppet skev "kropp av text och flickor" (s. 53), att omsätta det i den vetenskapliga praktiken och att skriva avhandlingen på skeviska.

I "Doxlaboratoriet" (s. 75–95), märks det skeviska redan med ordvalet i kapitelrubriken och kapitlet diskuterar just metodfrågor och syftet att skriva avhandlingen på "skeviska" (s. 76) Bakgrunden är att avhandlingen undersöker skeva litterära texter av svenska och finlandssvenska författare under perioden 1980 till 2005. Inger Edelfeldt, Monika Fagerholm, Mare Kandre är frontförfattare, men här finns många fler: Malin Lindroth, Pirkko Lindberg, Gertrud Hellbrand, Maria Hede, Ninni Holmqvist, Anna Jörgensdotter, An-